

SOC820 Sociální konstrukce menšin

Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.

martin.fafejta@upol.cz

způsob zakončení: zkouška

Anotace

Cílem kurzu je seznámit studenty s některými základními mechanismy sociální konstrukce menšin, včetně mechanismů vlastní sebekonstrukce určitých sociálních skupin coby skupin menšinových. Kurz chce ukázat, že z analytického hlediska je užitečnější pohlížet na menšinu ne jako na početně minoritní část populace, ale spíše jako na skupinu, která se na základně hegemonních diskurzů a převládajících sociálních konstrukcí ocitá v sociálně znevýhodněných pozicích. Tato skupina přitom nemusí být jako celek spojena pocitem sounáležitosti (např. Romové). Dále by studenti měli být schopni identifikovat menšiny i mezi (zdánlivými) příslušníky majority, kteří se na základě určitých charakteristik dostávají do marginalizovaných pozic, a proto vytvářejí skupinovou identitu, která se prezentuje jako diskriminována menšina (např. vznikající hnutí otců). Zároveň by studenti měli být schopni identifikovat menšiny, které jsou většinovými diskurzemi zneviditelňovány (např. intersexuální menšina). V kurzu nepůjde o etnografický popis těchto menšin, ale o teoretický rozbor konstruktů a konceptů, na základě kterých je jim menšिनovost přisouzena a/nebo se k menšिनovosti hlásí, především na základě jejich marginalizace.

Požadavky na ukončení kurzu

Písemné práce

- Každý student odevzdá dvě písemné práce, každou o rozsahu 600 – 800 slov (ne kratší, ale ani ne delší).
- Práce budou mít formu úvahy, **nestačí**, aby šlo o referát o obsahu knih. Práce budou obsahovat vlastní zhodnocení zvolené literatury za užití zdůvodněné akademické argumentace. Podrobněji viz níže u specifikací obou prací. Práce budou obsahovat seznam použité literatury a **přímé citace** z této literatury. Tyto citace budou řádně označené uvozovkami a opatřené plným bibliografickým údajem (včetně čísla stránek, ze kterých student cituje). Pokud citujete ze sborníku, tak si dejte zvláště pozor na to, aby z citace bylo patrné, kterou stat' a autora citujete, nestačí uvést pouze název knihy a jméno editora!
- Práci odevzdávejte skrze Odevzdáárnu IS, nejlépe ve formátu rtf, doc nebo docx. Určitě **NE** ve formátu pdf (hůře se mi s nimi pak pracuje).
- Nevyhovující práce, ať již po formální (nedostatečné citace, práce je příliš krátká či dlouhá, výběr literatury neodpovídá požadavkům), nebo obsahové stránce (rozsahem či fakticky nedostatečná argumentace), budou vráceny k přepracování.
- Za každou práci, která bude odevzdána včas a schválena, bude studentu připsán 1 jeden bod do hodnocení závěrečného písemného testu – tzn. student takto může získat až 2 body.
- Student dostane 1 bod i za práci, která byla vrácena k přepracování, pokud ji stihne znovu odevzdat v termínu a práce bude schválena. Je tedy v zájmu každého studenta odevzdat práci co nejdříve.

- Za práci, kterou student neodevzdá včas, neobdrží žádný bod. I tak musí práci odevzdat a tato práce musí být schválena, neboť jinak nebude připuštěn ke zkoušce.

1. písemná práce:

- První práce bude odevzdána do **9. listopadu 2010**.
- První práce bude vycházet z četby alespoň jedné z knih ze sekce „A literatura“ (přičemž si můžete pomoci knihami ze sekce „Pomocná A literatura“ i jinou literaturou).
- Student si zvolí téma či problém, o kterém zvolená literatura pojednává a který se vztahuje k problematice předmětu Sociální konstrukce menšin, zformuluje vlastní otázku pro argumentaci a tuto otázku poté rozvine. Práce bude obsahovat kritické zhodnocení vybrané myšlenky/teorie z literatury a/nebo příklady (aplikace) této myšlenky/teorie na současnou sociální realitu.
- První práce bude obsahovat minimálně **dvě přímé citace** ze zadané literatury.

2. písemná práce

- Druhá práce bude odevzdána **do 6. prosince 2010**.
- V druhé práci student provede komparaci jednoho či více titulů ze sekce „B literatura“ s četbou ze sekce „A literatura“ (student může použít literaturu přečtenou pro první práci). V tomto případě platí jedna výjimka: nelze porovnávat Maradou editovaný sborník *Etnická různost a občanská jednota* se sebou samým!
- Druhá práce tedy bude aplikací teoretických poznatků na konkrétní etno/kulturní či genderovou menšinu. Student se v práci zamyslí nad tím, do jaké míry jsou nastudované obecné teoretické koncepty v souladu či rozporu s realitou daných minorit. Student si pomůže příklady ze současné či nedávné sociální reality.
- Druhá práce bude obsahovat **minimálně po jedné přímé citaci z obou použitých knih (statí)** ze zadané literatury.

Forma zkoušky

- Kurz je ukončen zkouškou v podobě testu s otevřenými otázkami.
- Ke zkoušce je student připuštěn pouze tehdy, byly-li mu schváleny obě písemné práce.
- Studenti vypracují odpovědi na základě znalostí získaných v rámci přednášek a samostudiem (četbou zadané literatury).
- Test bude obsahovat tři otázky. Každá odpověď bude ohodnocena dvěma, jedním nebo nula body:
 - 2 body budou uděleny za obsahově správnou a úplnou odpověď,
 - 1 bod bude udělen za odpověď obsahově částečnou a/nebo s drobnými chybami,
 - 0 bodů bude uděleno za odpověď obsahově nedostatečnou nebo s hrubou chybou (i v případě jedné hrubé chyby, která dokumentuje, že student dané problematice neporozuměl, není udělen žádný bod).

- Za test může student získat maximálně 6 bodů, za písemné práce dohromady další 2 body, celkem tedy 8 bodů.
- Hodnocení: 8 bodů – A, 7 bodů – B, 6 bodů – C, 5 bodů – D, 4 body – E, 0 – 3 body – F.

Případné nejasnosti ohledně prací a zkoušky je možno řešit skrze e-mail (martin.fafejta@upol.cz) a/nebo diskusní fórum IS.

Seznam přednášek a povinné četby

1. týden (19. - 25. 9.) – 24. 9. – 1. přednáška

Teoretické základy kurzu I

povinná četba: Berger, P. L. – Luckmann, T. *Sociální konstrukce reality*. Brno: CDK 1999 (s. 51-6, 74-127, 128-177)

2. týden (26. 9. - 2. 10.)

Teoretické základy kurzu II

povinná četba: Foucault, M. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin 2000 (s. 156-8, 254-262, 343-352, 409-422).

3. týden (3. - 9. 10.)

Teoretické základy kurzu III

povinná četba: Foucault, M. *Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann a synové 1999 (s. 51-60, 121-149).

4. týden (10. - 16. 10.)

Teoretické základy kurzu IV

povinná četba: Fafejta, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství J. Pizskiewicz, 2004 (kapitoly 1-3, s. 7-29).

5. týden (17. - 23. 10.) – 2. a 3. přednáška

Menšina - početně minoritní část populace nebo sociálně znevýhodněná skupina?

Ústřední a okrajové skupiny – problematika solidarity.

povinná četba: Marada, R. (ed.) *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: CDK 2006 (statě J. C. Alexandera, s. 11-71).

6. týden (24. 10 - 30. 10.)

Diskurzivní tvorba skupinově deviantních identit – Holocaust.

povinná četba: Bauman, Z. *Modernita a holocaust*. Praha: Slon 2003 (s. 67-85, 98- 131, 302-5).

7. týden (31.10. - 6. 11.) – 5. 11. – 2. přednáška

Disciplinační společnost - příklad československého Zákona o potulných cikánech (1927).

povinná četba: Fafejta, M. „Cikáni“ - rasa nebo způsob života? *Sociální studia* 4/2007, s. 93-111.

8. týden (7. - 13. 11.)

9. 11. odevzdání 1. práce

Konstrukce a sebekonstrukce minorit I

povinná četba: Hroch M. (ed). *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: Slon 2003 (Balibar, E. „Národ jako forma: dějiny a ideologie, s. 217-238; Eisenstadt, S. N. – Giesen, B. „Konstrukce kolektivní identity“, s. 361-374).

9. týden (14. - 20. 11.)

Konstrukce a sebekonstrukce minorit II

povinná četba: Jakoubek, M. – Hirt, T. (eds.) *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2004 (Hirt, T. „Romská etnická komunita jako politický projekt: kritická reflexe, s. 72-91).

Granovetter, M. S. „The Strength of Weak Ties: A network theory revisited“.

Sociological Theory 1/1983 (dostupné skrze Google Scholar) nebo Granovetter, M. S. „The Strength of Weak Ties“. *American Journal of Sociology* 6/1973 (dostupné skrze JSTOR).

10. týden (21. - 27. 11.)

Genderové menšiny. Heteronormativita a mechanismy zneviditelňování odchylek od heteronormativity.

povinná četba: Fafejta, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství J. Pizskiewicz, 2004 (kapitoly 4-9, s. 30-93).

11. týden (28. 11. - 4. 12.)

Transgender

povinná četba: Kessler, S. J. - McKenna W. *Gender: An Ethnometodological Approach*. The University of Chicago Press 1985 (kapitoly 1 a 5, s. 1-20, 112-141)

(knihovna FSS MU, dostupné i skrze Google Books)

nebo

Kessler, S. J. - McKenna W. „Blurring the Boundaries of Gender“ In Davis, K. - Evans, M. – Lorber, J. (eds). *Handbook of Gender and Women's Studies*. London: SAGE 2006, s. 342-355 (knihovna FSS MU).

12. týden (5. - 11. 12.)

6. 12. odevzdání 2. práce

Intersexualita.

povinná četba: Fausto-Sterling, A. “The five sexes, revisited”. *Sciences* 4/2000, s. 18-23 (dostupné skrze Google Scholar).

13. týden (13. - 17. 12.)

Muži a ženy v netypických genderových pozicích - hnutí otců.

povinná četba: Williams, G. I. – Williams R. H. “‘All We Want is Equality’: Rhetorical Framing in the Father’s Rights Movement.” In Best J. (ed.) *Images of Issues*. New York: Aldine de Gruyter 1995, s. 191-212 (dostupné skrze Google Books).

Literatura k písemné práci

A literatura

Bauman, Z. *Modernita a holocaust*. Praha: Slon 2003.

Berger, P. L. – Luckmann, T. *Sociální konstrukce reality*. Brno: CDK 1999.

Fafejta, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství J. Piszkiwicz, 2004.

Foucault, M. *Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann a synové 1999.

Foucault, M. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin 2000.

Hroch, M. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: SLON 2009.

Hroch M. (ed). *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: Slon 2003 (Balibar, E. „Národ jako forma: dějiny a ideologie, s. 217-238; Eisenstadt, S. N. – Giesen, B. „Konstrukce kolektivní identity“, s. 361-374).

Marada, R. (ed.) *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: CDK 2006 (statě J. C. Alexandera „Ústřední solidarita, etnická okrajová skupina a sociální diferenciacie“ a „Promýšlení ‚způsobů začlenění‘: asimilace, napojování a multikulturalismus jako varianty občanské participace“, s. 11–71).

Pomocná A literatura

Bauman, Z. *Myslet sociologicky*. Praha: Slon 1996 (kapitoly „My a oni“ a „Spolu a zvlášť“).

Fafejta, M. „Teorie politiky a politická identita - příklad současného feminismu“. *Politologica. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis* 3/2004, s. 45-56 (viz též http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/Veda/AUPO/AUPO_Politologica_III.pdf).

Fafejta, M. „Rozepře a ‚destruktivní pospolitost‘“. *Filosofický časopis* 4/2006, s. 487-500.

B literatura

Etnokulturní minority

Fafejta, M. „‘Cikáni‘ - rasa nebo způsob života? *Sociální studia* 4/2007, s. 93-111.

Granovetter, M. S. „The Strength of Weak Ties“. *American Journal of Sociology* 6/1973 (dostupné skrze JSTOR).

Granovetter, M. S. „The Strength of Weak Ties: A network theory revisited“. *Sociological Theory* 1/1983 (dostupné skrze Google Scholar).

Jakoubek, M. – Budilová L. (eds.) *Romové a cikáni – neznámí i známí: Interdisciplinární pohled*. Voznice: LEDA (zejména statě M. Vaňkové, J. Lípy, I. Ramadana, P. Barši, T. Hirta a M. Jakoubka).

Jakoubek, M. – Hirt, T. (eds.) *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2004 (zejména statě T. Hirta, R. Křištofa, K. A. Nováka, Š. Moravce a S. Kužela).

Marada, R. (ed.) *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: CDK 2006 (Ferenčuhová S.: „Centrá a predmestia: Hranice solidarity v mestskom priestore“, s. 193-220; Klíčová, K.: „Sčítání lidu: romští Češi nebo čeští Romové“, s. 221-255; Červenka, K.: „Skupinová solidarita a etnizace deviantního chování“, s. 256-277).

Genderové minority

Fausto-Sterling, A. *Sexing the Body*. New York: Basic Books 1999 (zejména kapitoly 1-4, s. 1-114) (knihovna FSS MU).

Fausto-Sterling, A. „The five sexes, revisited“. *Sciences* 4/2000 (dostupné skrze Google Scholar).

Kessler, S. J. - McKenna W. *Gender: An Ethnometodological Approach*. The University of Chicago Press 1985 (kapitola 1, s. 1-20, kapitola 5, s. 112-141) (knihovna FSS MU, dostupné i skrze Google Books.)

Kessler, S. J. - McKenna W. „Blurring the Boundaries of Gender“ In Davis, K. - Evans, M. – Lorber, J. (eds). *Handbook of Gender and Women's Studies*. London: SAGE 2006 (knihovna FSS MU, dostupné i skrze Google Books).

Lesbická existencia. Aspekt 1/1996 (monotematické číslo časopisu Aspekt).

Sowards, S. K. – Renegar, V. R. "The Rhetorical Functions of Consciousness-Raising in Third Wave Feminism". *Communication Studies* 2004 (dostupné skrze Google Scholar).

Williams, G. I. – Williams R. H. “‘All We Want is Equality’: Rhetorical Framing in the Father’s Rights Movement.” In Best J. (ed.) *Images of Issues*. New York: Aldine de Gruyter 1995, s. 191-212 (dostupné skrze Google Books).

Závěrečná poznámka

V sylabu je užíváno generického maskulina, veškeré požadavky se tedy vztahují i na studenty jiného než mužského pohlaví a/nebo genderu.